

2e JAARGANG
NUMMER 2
FEBRUARI 1966

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

+++++
+
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
+ GRIP, AAN DE GEDACHTE.
+++++

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

D E O N T B R E K ' E N D E V R A G E N

DRIE liberale journalisten - van het "Algemeen Dagblad", van het blad "Bouw" en van het "Algemeen Handelsblad" - hebben onder het oog van de televisiecamera's een vraaggesprek gehad met N.V.V.-voorzitter A.H. Kloos. De vragen die zij stelden waren in het algemeen de voor de hand liggende, die men verwachten kon:

- o hoe of het nu eigenlijk komt, dat de vakbeweging, die in het jongste verleden zo krachtig voor een geleide loonpolitiek gepleit heeft, thans in de bres staat voor een vrije loonpolitiek;
- o of er op dit punt ook sprake is van een tegenstelling binnen de vakbeweging, getuige het afwijkende standpunt in deze van ANAB-voorzitter Sake van der Ploeg en getuige ook het meningsverschil hieromtrent tussen Kloos en dr. De Galan van de Dr. Wiardi Beckman-Stichting;
- o of Kloos niet van mening is, dat steeds verder gaande looneisen tot een voortdurend voortschrijdende inflatie zullen leiden;
- o wat of Kloos wel dacht van prof. Zijlstra's pessimistische verwachtingen omtrent de ontwikkeling der economie;
- o waarom Kloos de goedkeuring van c.a.o.'s liever door de minister wilde doen geschieden dan door rijksbemiddelaars;

Enzovoorts, enzovoorts.

Wat ons van dit vraaggesprek vooral is opgevallen, dat is allereerst de typisch burgerlijke en dan nog typisch liberale instelling van de drie interviewers. Arbeiders zouden, geloven we, aan Kloos wel heel andere dingen hebben gevraagd. Arbeiders ook zouden, naar onze mening, op de antwoorden van Kloos op een gans andere wijze hebben ingehaakt.

We kunnen, wat wij bedoelen, terstond met een enkel voorbeeld toelichten. Kloos betoogde op een gegeven moment, dat de verschillen tussen De Galan en hem toch wel enigszins anders lagen dan zijn vragenstellers wellicht veronderstelden. Volgens De Galan - zo zette hij uiteen - is de loonvorming een taak voor de overheid. Er is - aldus Kloos - geen vakbondsbestuurder die dat onderschrijft, want als je het zó ziet is er voor de vakbeweging alleen nog maar een soort van opvoedende en culturele taak weggelegd. Vandaar, dat ik in Scgeveningen nogal emotioneel gereageerd heb en heb gezegd, dat De Galan de vakbeweging een positie toebedeelde, die overeenkwam met

haar positie achter het ijzeren gordijn. Het verschil tussen de vrije loonpolitiek en de geleide loonpolitiek, zoals we die kenden ligt toch eigenlijk ergens anders. Want ook bij die geleide loonpolitiek geschiedde de loonvorming niet uitsluitend door de overheid. De vakbeweging sprak er in de daarvoor bestemde organen een duchtig woordje over mee. De vakbeweging was ook bij de geleide loonpolitiek mede-verantwoordelijk voor de loonvorming, zo zei Kloos.

De drie journalisten lieten het er bij. Het was hun blijkbaar alleen te doen om klaarheid in de posities van respectievelijk Kloos en De Galan. Of wel: ze zagen eenvoudig de vraag niet, die arbeiders in hun plaats op de lippen zou hebben gezweefd. De vraag namelijk,

OF DE MEDE-VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE VAKBEWEGING VOOR DE LOONVORMING, NIET BESCHOUWD MOET WORDEN ALS EEN VAN DE BRONNEN VAN DE MOEILIKHEDEN TUSSEN VAKBONDSLEIDING EN VAKBONDSLEDEN, ZOALS DIE BIJVOORBEELD IN DE DAGEN VAN DE Z.G. LOONEXPLOSIË IN DE HERFST VAN 1963 AAN DE DAG GETREDEN ZIJN, EEN SOORT MOEILIKHEDEN, DAT GEDURENDE VELE TIJNTALLEN JAREN AL, KARAKTERISTIEK IS VOOR DE VAKBEWEGING IN DE MODERNE MAATSCHAPPIJ.

Geén van de drie journalisten heeft Kloos de vraag gesteld, of hij ook enig verband zag tussen de onverschilligheid ten aanzien van de vakbeweging - onverschilligheid, waarover zij steen en been klaagt - en haar medeverantwoordelijkheid voor de bestaande orde en het bestaande loonpeil. Geen der drie journalisten heeft inplaats van naar de tegenstellingen tussen de heren Kloos en De Galan geïnformeerd naar de tegenstellingen tussen de vakbonds-bureaucratie en de georganiseerden, gelijk die bijvoorbeeld zichtbaar werd tijdens de grote stakingen in 't Waterweggebied in de loop van het vorige jaar.

Dezer dagen ontvingen wij, uit handen van een spoorwegarbeider, lid van de Nederlandse Bond van Vervoerspersoneel, een exemplaar van het rapport, dat de Commissie-Van der Dussen over de financiële- en sociale positie van het spoorwegpersoneel heeft uitgebracht. Toen de bewuste spoorwegarbeider ons het dunne boekje ter hand stelde, zei hij: "Geen beste beurt voor de NS-directie, maar ook geen beste beurt voor de vakbeweging, die in het jongste verleden met 't hier becritiseerde loonbeleid van de N.S. volledig akkoord is gegaan en het tegenover ons verdedigd heeft." Die arbeider, met andere woorden, zag het probleem wél! En wat in het klein geldt voor bonden als de N.B.V. of St. Raphaël en de N.S., dat geldt in het groot voor de vakbeweging als zodanig en het gehele bedrijfsleven.

Geen enkele vraag van de drie journalisten had betrekking op de kritiek, die in de rijen der vakbondsleden omtrent de vakbeweging zo al niet luider en luider wordt, dan toch daar in elk geval onder de oppervlakte voortsmelt om bij conflicten als de busstakingen en alle overige "wilde" acties als een brand naar buiten te slaan. Over die kritische instelling van de vakbondsleden ten opzichte van de organisaties zijn zo langzamerhand boekenplanken volgeschreven. Maar het scheen wel, alsof de drie vragenstellers er nog nooit van hadden gehoord.

Niettemin is het probleem, waarvan we hier spreken, toch waarachtig groot genoeg. Men kan niet van "het rapport-Van der Dussen" en de achterstand van het N.S.-personeel reppen, zonder tezelfdertijd te denken aan de

z.g. categorale bonden, die juist onder het N.S.-personeel mede het eerst zijn opgericht. En men kan niet aan die "categorale bonden" denken zonder tevens nog een stap verder te gaan en in de geest terecht te komen bij de grote massa, die in het geheel niet georganiseerd is, massa, waarvan de vakbeweging thans haar leden - door middel van extra-voordelen - gaarne zo duidelijk mogelijk wil scheiden. Déze wens van de vakbeweging - een oud-vakbewegingsman als de heer M. Ruppert wees er dezer dagen nog op tegenover een verslaggever van datzelfde "Algemeen Dagblad", dat bij het vraaggesprek met Kloos vertegenwoordigd was - is momenteel één der brandende vraagstukken in de vakbewegingswereld. Maar voor de drie vragenstellers bestond dit vraagstuk niet, zomin bijvoorbeeld als het vraagstuk van de "wilde" acties.

Als één ding de televisiekijker in de huiskamer bij dit vraaggesprek duidelijk werd, dan is het dit, dat de drie interviewers - al z e i d e n ze het niet - toch eigenlijk de huidige vakbeweging beschouwden als een "ding" van "rode" kleur. De werkelijke kleur van de vakbeweging echter is rood-wit-blauw of misschien wel - getuige het jongste publieke optreden van een man als Sake van der Ploeg; getuige de gretigheid, waarmee drs. Roemers het commandeurschap in de Orde van Oranje-Nassau heeft aanvaard - oranje-blanje-bleu. Die kleurenblindheid van de drie liberale interviewers maakte niet alleen, dat Kloos er maar weinig moeite mee had om op hun vragen te reageren, die kleurenblindheid bracht ook mee, dat Kloos in dit gesprek als de "progressief" kon paraderen. Het bewuste tv-programma droeg er dientengevolge toe bij de ("rode") vakbewegingsmythe te versterken. Of dat soms ook de bedoeling was weten we niet. Maar het had er (soms) verbazend sterk de schijn van. De waarheid zal wel anders luiden. Die zal wel hierop neerkomen, dat burgerlijke geborneerdheid er nu eenmaal altijd toe bijdraagt, dat de braaf fatsoenlijke vakbeweging een schijn van strijdbaarheid verkrijgt, zoals bijvoorbeeld in een ver verleden de geborneerdheid van liberale patroons de burgerlijk-fatsoenlijke "oude arbeidersbeweging" 'n revolutionaire schijn verleend heeft, die door velen is aangezien voor een schijnsel, waardoor zij zich - hun oogkleppen ten spijt - nóg verblind voelen.

Maar keren wij tot de drie vragenstellers en hun tv-gesprek met Kloos terug. Wij voelen ons verplicht, waar wij hen "geborneerd" noemen, van die beperktheid nog een staaltje te geven. Welnu, het o.i. beste staaltje daarvan is bijvoorbeeld hun vraag of Kloos zijn bestuursfunctie in de vakbeweging wel verenigbaar achtte met zijn Kamerlidmaatschap. Zij lichtten hun bewuste vraag toe door te zeggen, dat je als vakbondsbestuurder toch nooit goed het algemeen belang kon behartigen, omdat de vakbeweging nu eenmaal een "pressure-groep" is, dat wil zeggen uit is op de behartiging van een bijzonder belang.

Kloos antwoordde, dat hij de veronderstelde onverenigbaarheid van een bestuursfunctie in de vakbeweging met het Kamerlidmaatschap niet inzag. Hij zei, dat er meer Kamerleden waren, die tot de een of andere "pressure-groep" behoorden, maar dat het merkwaardig was, dat men hen nimmer de vraag stelde, die men thans tot hém gericht had. Die vraag, zei hij, bleef gereserveerd voor vakbondsfunctionarissen. En dat, zo vervolgde hij, ofschoon de vakbeweging toch bepaald niet het oog uitsluitend op een bijzonder belang gericht houdt, maar wel degelijk voortdurend haar beleid afweegt tegen het algemeen belang, zo met name bij de loonpolitiek.

Geen ogenblik kwam het bij de vragenstellers op, wat bij arbeiders wél zou zijn opgekomen, de vraag óm te keren, dat wil zeggen: niet te informeren of de bestuursfunctie in de vakbeweging wel verenigbaar was met 't Kamerlidmaatschap, doch te informeren of het Kamerlidmaatschap wel verenigbaar was met een leidende positie in de vakbeweging.

Zeker, de arbeiders, die hun vraag aldus zouden hebben ingekleed, zou-

den daarmee ongetwijfeld hebben blijk gegeven, geloof te hechten aan de mythe, dat de vakbeweging zoiets is als "de bijzondere belangenbehartiging van de arbeiders." Zij zouden niet minder slachtoffers van de schijn zijn geweest als de drie journalisten er nu bevorderaars van waren. Maar de manier waarop die arbeiders de vraag gesteld zouden hebben, zou één groot voordeel hebben gehad boven de vraag zoals die in werkelijkheid door de journalisten werd gesteld.

Nu moest Kloos - en dat kostte hem echt niet zoveel moeite - aantonen dat de vakbeweging beslist niet zo eenzijdig het oog op het arbeidersbelang gericht heeft als zijn vragenstellers suggereerden.

In het omgekeerde geval - en dat zou hem bepaald méér moeite hebben gevergd - zou hij genoodzaakt zijn geweest om aan te tonen, dat niettegenstaande zijn op het zogenaamde "algemeen belang" gerichte arbeid in de Kamer, de "bijzondere arbeidersbelangen" bij zijn vakbondswerk nog wel degelijk tot hun recht kwamen. Of wel Kloos zou ook dán ten antwoord hebben gegeven, dat de vraag eigenlijk onzin was, omdat de vakbeweging helemaal niet zo eenzijdig het arbeidersbelang behartigt. Dat heeft hij nu eigenlijk ook beweerd en dat was voor de arbeiders, die oren hebben om te horen interessant genoeg. Maar bij een iets andere vraagstelling zou het antwoord een iets ander accent hebben gekregen. Van dat iets andere accent zou Kloos zich ongetwijfeld bewust zijn geweest. Tenslotte is de arbeiders-kritiek op de vakbeweging er niet voor niets. Kloos zou een soort van alarmschel in zijn hoofd hebben horen rinkelen en zou begrepen hebben, dat de vakbondsmythe in het geding was. Wat hij ook zou hebben willen antwoorden, die mythe zou hij nimmer hebben kunnen aantasten. Het is jammer - voor de arbeiders onder de tv-kijkers - dat men niet weet hoe hij tussen de klippen zou hebben trachten door te zeilen.

Iedere vraag van de journalisten stelde - volkomen ten onrechte - de identiteit van vakbeweging en behartiging van het arbeidersbelang stilzwijgend voorop. Dat moet Kloos bijzonder aangenaam geweest zijn. Hij had er niet de minste moeite mee door zijn antwoorden te demonstreren, dat de drie "vertegenwoordigers der publieke opinie" vervuld waren van een eng-kapitalistische geest. Toen twee der interviewers bijvoorbeeld te kennen gaven, dat "het toch eigenlijk absurd was, dat de bouwvakarbeiders zulke hoge eisen stelden in een tijd van woningnood", toen was Kloos er natuurlijk als de kippen bij om op te merken, dat wanneer de woningbouw dan zo'n urgente en belangrijke zaak was, dat dan ook maar in de beloning van de arbeiders tot uiting moet komen." De heren journalisten zaten met hun mond vol tanden. En geen hunner stelde de vraag, waarom het N.V.V. (en andere vakcentralen) als de vakbeweging er zó over dacht, dan in het jongste verleden zo dikwijls stakende bouwvakkers in hun hemd heeft laten staan, zoals bijvoorbeeld nog in de herfst van 1964 in Amsterdam.

Kloos zat tegenover heren, die kennelijk de eisen van de bouwvakarbeiders even abnormaal vonden als zij de hoge winsten van de bouwpatroons normaal achtten. Maar hoe zou Kloos wel gereageerd hebben als hij vragenstellers tegenover zich had gevonden, die de eisen van de bouwvakarbeiders normaal vinden, de houding van de vakbeweging daarentegen abnormaal?

Wij zeggen geenszins, dat wij ons met dat laatste type vragenstellers identificeren. Wij vinden de eisen van de bouwvakarbeiders en van andere categorieën arbeiders normaal en begrijpelijk, maar wij vinden de houding van de vakbeweging even begrijpelijk en even normaal, omdat wij nu eenmaal niet aan de vakbewegingsmythe geloven en de vakbeweging beschouwen als een organisme van de - in wezen aan de arbeiders vijandige - burgerlijke maatschappij. Maar als er doorsnee-arbeiders daar voor de tv-camera's hadden gezeten dan zouden zij, naar wel mag worden aangenomen, net als de drie journalisten,

van de vakbewegingsmythe zijn uitgegaan. Alleen zouden zij de heer Kloos van de andere kant van de klassenscheiding zijn benaderd. Nu gaapte er een afgrond tussen sommige vragen der journalisten en de realiteit. Misschien zou er in dat andere geval een afgrond hebben gegaapt tussen de realiteit en de antwoorden van de heer Kloos.

Een voorbeeld nogmaals? Van de kant der journalisten werd op een bepaald ogenblik gevraagd of de heer Kloos - gezien ook de pessimistische uitlatingen van prof. Zijlstra over de economische ontwikkeling - de looneisen der arbeiders niet als een gevaar voor de Nederlandse volkshuishouding beschouwde. Kloos antwoordde, dat hoogleraren maar de mond behoeven open te doen of journalisten liggen in katzwijn. Arbeiders, zo zei hij ongeveer, behoeven maar eisen te stellen of men komt haastig opdraven met de prognose, dat onze economie bedreigd wordt. Pessimistische verwachtingen zoals nu prof. Zijlstra heeft uitgesproken zijn er al bij de vleet geweest. Maar kan een der heren vragenstellers aantonen, dat dergelijke verwachtingen ook in de realiteit vervuld zijn? En dat konden de heren niet.

Zo'n vraag - met zo'n verwijzing naar Zijlstra - zouden arbeiders de heer Kloos natuurlijk nooit gesteld hebben. Zij zouden hem veel eerder gevraagd hebben, waarom de vakbeweging in het jongste verleden zo herhaaldelijk op matiging van de eisen heeft aangedrongen (met een beroep op de nationale economie) ofschoon de loon-explosie van de herfst van 1963 (van 1964 dan eigenlijk) bewezen heeft, dat die economie best een (loon) stootje kon verlen.

Misschien zou Kloos, bij wijze van antwoord, hebben gewezen op de prijsstijgingen, die de arbeiders voor een groot deel de vruchten van de loonstijgingen hebben ontfond. Maar dat zou een ontwijkend antwoord zijn geweest en een vreemd antwoord bovendien in het licht van hetgeen de vakbeweging altoos beweerd heeft en vandaag de dag verkondigt. Zij heeft namelijk bij haar aandringen op matiging nooit met het argument van de prijsstijgingen geschermd, maar met het argument van de kostenstijgingen. De vakbeweging, die zich met de mond beslist niet tegen looneisen verzet, heeft nooit gezegd, dat loonsverhogingen de arbeiders weinig zouden baten (zoals de liberale economen wel hebben gedaan), zij heeft gezegd, dat loonsverhogingen gevaarlijk waren voor de concurrentiepositie der ondernemers. Maar dat gevaar is in de praktijk toch aardig meegevallen. Overigens: we zullen het antwoord op een dergelijke vraag niet weten. De burgerlijke journalisten, die als het om looneisen gaat altijd "ho" roepen nog voor de arbeiders over de brug zijn, hebben haar alweer niet gesteld.

Waren wij de gesprekspartner van de heer Kloos geweest, dan zouden we hem gevraagd hebben, waaróm hij eigenlijk - in het geschil met de heer De Galan - de vakbeweging in de Oost-Europese landen zo scherp veroordeelde. En wij zouden die vraag hebben toegelicht met de vraag of de vakbeweging in het westen (op andere manier) niet minstens evenzeer een "verlengstuk" van de "overheid" en de bestaande orde is als daarginds. En als wij bij het gesprek met de heer Kloos hadden kunnen meepraten, dan zouden wij zeker hebben ingehaakt op zijn antwoord aan een der journalisten betreffende de goedkeuring van c.a.o.'s door rijksbemiddelaars. Kloos zei: "De rijksbemiddelaars vormen een o n p a r t i j d i g e instantie; de minister bevindt zich aan het bewind als resultaat van een bepaalde (politieke) machtsstrijd. Om die machtsstrijd gáát het in de samenleving. Die machtsstrijd voert ook de vakbeweging en op de uitkomsten van die machtsstrijd moeten wij ons richten".

Wij zouden Kloos gevraagd hebben: "Is het niet zó in de burgerlijke samenleving, dat rijksbemiddelaars en ministers beide p a r t i j d i g zijn? Is het niet zo, dat onpartijdigheid in het politieke- en sociale vlak niet

bestaat? Maakt zo'n minister geen deel uit van een regering, die de algemene belangen der heersende klasse behartigt? Is het geen arbeidersbedrog om over onpartijdigheid van wie dan ook te praten? Is het geen arbeidersbedrog om het voor te stellen of bij een bepaalde politieke wind méér voor de arbeiders te halen zou zijn dan bij een andere? Heeft de praktijk van het kapitalistisch stelsel niet uitgewezen, dat de arbeiders alleen maar wat bereiken kunnen, indien zij er zich zélf voor in de strijd werpen en is het niet zo, dat zij in die strijd dan telkens de vakbeweging ("die het oog op het 'algemeen belang' gericht houdt", naar Kloos zei) tegenover zich vinden?

Wij hebben niet de gelegenheid gehad, dit alles aan Kloos te vragen. De regels van het maatschappelijk spel zijn nu eenmaal niet zo, dat zij, die aan een zelfstandig optreden der arbeidersklasse betekenis hechten, de gelegenheid krijgen om gebruik te maken van de moderne publiciteitsmedia. Wij kunnen ónze vragen aan de heer Kloos alleen maar hier formuleren op de pagina's van "Daad en Gedachte". De lezers daarvan vormen een fractie van het aantal tv-kijkers, dat stellig het vraag- en antwoordspel met Kloos gevolgd heeft. Maar zal de kritiek op de vakbeweging, zoals die bij klasseconflicten in de praktijk van de strijd tot uiting komt, daarom minder worden? Stellig niet!

=====

W I J K E N N E N Z E

ONZE beschouwing "Alle perken te buiten" (Daad & Gedachte", december 1965) - een protest tegen wat Ger Harmsen in "Buiten de Perken" (van oktober '65) over radencommunisme en radencommunisten schreef - is voor "Spartacus" aanleiding geweest eens flink de staf te breken over ons en ons als "hoeders van de heilige Graal" (van het Marxisme) te doodverven. We willen daar niet in finesses op in gaan. Er is al een boek (van de auteur Kees Stip, alias Trijntje Fop) dat "Variaties op een misverstand" heet. Als Tj. W. van "Spartacus" de behoefte heeft daar een tweede reeks misverstanden - al dan niet gevarieerd - aan toe te voegen, laat hij dan rustig zijn gang gaan. Ons Fopt hij er niet mee; hoogstens zichzelf. Daarom hier slechts een enkele kanttekening.

Tj. W. zegt in zijn aanval op "de Graalridders", dat het artikel "Alle perken te buiten" vermoedelijk geschreven werd door een radencommunist "die eerst rond 1950 tot de bond was toegetreden en van wie we dus mogen zeggen, dat hij de radenbeweging, deel van de Spartacusbond, dan ook niet uit eigen ervaringen kent...." (Dit in verband met de in ons artikel voorkomende zin: Wie de radenbeweging niet kent, kan haar natuurlijk ook niet herkennen.

Laat ons even de puntjes op de i zetten. De schrijver van het bewuste stuk in "D & G" trad niet rond 1950 maar begin 1952 als lid tot de "Spartacusbond" toe. Lezer van "Spartacus" was hij sedert '45, d.w.z. regelmatig lezer. In de bezettingstijd waren de verhoudingen zo, dat hij slechts af en toe exemplaren van "Het Derde Front" e.d. in handen kreeg. Als lezer weet hij echter twintig jaar lang zeer nauwkeurig, wat of er zich in "Spartacus" afspeelde. En radencommunist is hij al sedert midden 1934. Hij was het met andere woorden al in een tijd, dat Tj. W. zo niet droog, dan toch zeker hoog in de O.S.P. zat. Wat natuurlijk allerm minst een schande is, maar wel een opvallende bijzonderheid, wanneer de toenmalige O.S.P.-er aan de toenmalige radencommunist eens eventjes komt uitleggen, wat of radencommunisme is. Vreemd, zegt u lezer? Nou, wij zijn er niet verbaasd over. Wij kennen ze, onze Poppe-heimers.

K R I T I E K Z O N D E R K E N N I S V A N Z A K E N .

HOE BUITENGEWOON PRULLIG steekt de recensie, die Sj. van der Schaaf in "Het Parool" van de memoires van de bolsjewistische partijchef Paul de Groot gepubliceerd heeft, af bij de bijtende kritiek, die Igor Cornelissen op diezelfde memoires geleverd heeft in "Vrij Nederland". Zeker, Cornelissen geeft géén antwoord op de vraag, waaróm Paul de Groot zó geschreven heeft als in zijn bij "Pegasus" verschenen (dure) boek te lezen valt. Hij, dat wil zeggen Cornelissen, constateert, dat het geheugen van Paul de Groot te kort schiet, dat wil zeggen, dat zijn herinneringen in strijd zijn met de feiten en met de waarheid. Hij legt, met de documenten op tafel, de feilen van Paulus bloot en ontmaskert hem als een Saulus. Hij graaft niet dieper; hij legt, nauwelijks althans, enig verband tussen de ontwikkeling van het bolsjewisme en de ideologie van de voornaamste representant daarvan in dit land. Hij constateert dat verband wel, maar hij maakt het niet zichtbaar uit de feiten zelf. Niettemin: zijn kritiek op De Groot is vernietigend. Er is, als men het stuk van Cornelissen heeft uitgelezen, van Paul de Groot geen stuk heel gebleven. Dat komt, omdat Cornelissen, hij moge niet het soort van kritiek geleverd hebben, dat wij geprefereerd zouden hebben, in ieder geval wéét waarover hij het heeft en met kennis van zaken spreekt.

Hoe ánders is de recensie van de heer Van der Schaaf. O, ja, hij ook geeft er blijk van met het werk van de bolsjewistische voorman weinig op te hebben, maar hij weet er toch eigenlijk niet goed raad mee. Hij stamelt er wat nietszeggende frases over, maar hij is niet in staat een vinger te leggen op ook maar één van de wonde plekken. Hij spreekt nergens als de man, die wéét, dát en waaróm het anders is dan Paul het zijn lezers diets wil maken.

De onkunde van de heer Van der Schaaf treedt onmiddellijk aan 't licht daar waar hij niet met frases, doch met exacte beweringen aan komt dragen. Dan blijkt, dat de geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging, of, om exact te zijn, de historie der zich "arbeidersbeweging" noemende partijen voor hem een boek met zeven zegelen is gebleven.

Zo spreekt bijvoorbeeld de heer Van der Schaaf over de zestigjarige geschiedenis van het communisme in ons land. Dat is nu weliswaar geen erg belangrijk detail, maar toch wel een, dat karakteristiek is voor zijn kennis, of liever voor het gebrek daaraan.

Het communisme (lees: bolsjewisme) heeft in ons land geen zestigjarige geschiedenis. Natuurlijk is het niet bepalend, dat de naam "communisme" door de betrokken beweging pas in 1918 werd geadopteerd. Het is uiteraard zo, dat het in 1918 hier te lande als zodanig optredende "communisme" een vóórgeschiedenis, een "wordingsgeschiedenis" heeft. Wij hebben er niet zo heel veel bezwaar tegen, wanneer men ook de vóórgeschiedenis van het Nederlandse bolsjewisme tot zijn "geschiedenis" wil rekenen. Want wat er in 1918 veranderde was enkel en alleen maar de naam. Hier, zowel als in Rusland of elders, is het bolsjewisme met zijn staatskapitalistische opvattingen, nimmer iets anders geweest dan de radicale vleugel van de sociaal-democratie. Maar hoe men het keert of wendt, die radicale vleugel trad in Nederland pas als zelfstandige vleugel (met de voor 't bolsjewisme zo kenmerkende partijvorming) naar voren na het beroemde Deventer congres van de SDAP van 1909. Men kan er, eventueel, van mening over verschillen of men het Nederlandse communisme van het jaar 1909 zou kunnen dateren, ja of nee. Dat men het bepaald n i e t dateren kan van het jaar 1905, gelijk de heer Van der Schaaf doet, staat als een paal boven water.

A U T O R I T A I R E N V R I J H E I D S L I E V E N D

S O C I A L I S M E

HET IS TOCH wel opmerkelijk, dat bij de anarchisten nog altijd het sprookje opgeld doet, dat het marxisme autoritair zou zijn. Bij gebrek aan bewijsvoering wijst men dan op Rusland en andere bolsjewistische staten. Wie maar enige kennis van het marxisme heeft, beseft dan direct dat een dergelijke bewijsvoering maar erg povertjes is, omdat het bolsjewisme in wezen volkomen in strijd is met de opvattingen, die Marx in zijn tijd in ontelbare boeken en geschriften heeft verkondigd. Zo kwam Marx bij zijn analyse van de kapitalistische maatschappij tot de conclusie, dat het wezenskenmerk van 't kapitalisme is, dat het alles tot een waar maakt, ook de arbeidskracht; dat daar waar sprake is van koop en verkoop van arbeidskracht - dus van loonarbeid - ook sprake is van kapitalisme. Aangezien nu in Rusland en de andere bolsjewistische staten de arbeiders evengoed gedwongen zijn hun arbeidskracht te verkopen, is het zonder meer duidelijk, dat ook daar van socialisme geen sprake kan zijn en dat daar evengoed, zij het in wat andere vorm, het kapitalisme hoogtij viert.

Ja, maar, is dan het tweede argument, Marx heeft ook verkondigd, dat de arbeiders de staat moeten veroveren en dat dan alle productiemiddelen aan de staat moeten komen. Ook dat is echter geen socialisme, omdat dan nog de arbeiders niet de productiemiddelen beheren, maar de nieuwe machthebbers.

Hiertegen valt al heel weinig in te brengen. Het is inderdaad waar, dat niet de arbeiders maar de nieuwe machthebbers het productieapparaat beheren, wanneer alle productiemiddelen aan de staat komen. Ook is het waar, dat Marx gezegd heeft, dat de arbeiders de staat moeten veroveren en dat dan alle productiemiddelen aan de staat moeten komen. Maar wat nu zouden de libertairen zeggen, wanneer iemand beweerde, dat Domela Nieuwenhuis een autoritair socialist was? We zijn ervan overtuigd, dat ze een dergelijke bewering hoogst verontwaardigd van de hand zouden wijzen en het als vuige laster zouden bestempelen. En daarin zouden ze dan volkomen gelijk hebben ook. Wanneer dan de tegenpartij zou beweren, dat Domela eveneens marxist is geweest en een vurige aanhanger van Marx, dan zouden de anarchisten ongetwijfeld uitroepen, dat Domela Nieuwenhuis toch later het marxisme had afgezworen en zich bekeerd had tot het anarchisme. O zo! En toch..., ja toch maken ook de libertairen zich steeds maar weer schuldig aan dezelfde laster, als waaraan hij zich schuldig maakt, die Domela Nieuwenhuis zonder meer een autoritair socialist zou noemen. Want diezelfde libertairen verzwijgen steeds, dat Marx zijn opvattingen ten aanzien van de verovering van de staat heeft herzien en noemen Marx nog steeds een staatssocialist. Of weet men het niet? Natuurlijk is dat mogelijk, maar dan is het minstens even erg als laster. Immers, wanneer men zo weinig van het marxisme afweet, dat men er zelfs onbekend mee is, dat Marx zijn opvattingen over de staat heeft herzien dan mist men elk recht een oordeel over Marx en het marxisme uit te spreken.

In "Het Kommunistisch Manifest" - geschreven in 1848 - komen de opvattingen van Marx over het veroveren van de staat wel het sterkst tot uitdrukking. Men leze daarvoor speciaal hoofdstuk twee van bedoeld manifest en wel in het bijzonder de 10 punten daarin opgenomen. Dat was dus, zoals we reeds zeiden, in 1848. Welnu, in 1852 verscheen van de hand van Marx 't geschrift "De achttiende Brumaire van Louis Bonaparte", waarin hij reeds de verwachting uitsprak dat men "bij een volgende revolutie in Frankrijk niet meer, zoals tot dusver, de bureaucratisch-militaire machine van de e-

ne hand in de andere zal doen overgaan, maar een poging zal doen om haar te breken." Dit is, zo zegt hij in hetzelfde geschrift, "de voorwaarde voor een werkelijke volksrevolutie".

Dat is toch duidelijke taal dachten wij. Doch het is nog niet alles. Ook in zijn "De burgeroorlog in Frankrijk" distantieert hij zich zeer duidelijk van zijn vroegere staatsopvattingen. En wat "Het Kommunistisch Manifest" betreft, wij nemen toch niet aan, dat alle libertairen zich met de allereerste uitgave van 1848 moeten behelpen. Welnu, reeds in 1872 schreven Marx en Engels bij een nieuwe uitgave in het voorwoord:

"Inzonderheid heeft de Kommune het bewijs geleverd, dat de 'arbeidersklasse' de bestaande staatsmachine niet maar eenvoudig in bezit kan nemen en ze voor haar eigen doeleinden in beweging zetten."

Men zal dan ook zeker niet uit de tijd ná de Parijse Commune geschriften van Marx kunnen vinden, waarin hij nog het standpunt van de verovering van de staat inneemt. Doch ondanks dat alles blijven de anarchisten - net als de bolsjewiki - zich vastklampen aan het Kommunistisch Manifest en houden zij maar vol, dat het marxisme autoritair is en Marx een autoritair socialist was.

Natuurlijk is er wel verschil tussen 't libertair socialisme en het marxisme, ondanks het feit, dat beide stromingen het staatssocialisme verwerpen. Het verschil ligt dan ook niet daar, dat de ene stroming autoritair en de andere vrijheidslievend zou zijn. Neen, het verschil zit hierin, dat de libertairen uitgaan van een ideaal, de marxisten daarentegen van de werkelijkheid. Ten overvloede willen we hier nogmaals herhalen - want het schijnt niet vaak genoeg te kunnen worden gezegd -, dat het bolsjewisme noch wat het maatschappelijk stelsel in Rusland, noch wat haar ideologie en filosofie betreft, ook maar iets gemeen heeft met het marxisme. Integendeel, het bolsjewisme is een stuk oude arbeidersbeweging en in wezen een deel van de kapitalistische maatschappij. Waar het bolsjewisme dan ook de macht krijgt komt geen socialisme tot stand, doch een kapitalisme, dat, wat zijn vorm betreft misschien afwijkt van het klassieke kapitalisme, doch wat het wezen betreft daaraan precies gelijk is.

De libertaire socialisten gaan dus uit van een ideaal. In hun hoofd hebben zij een beeld van de ideale maatschappij en hun streven is de massa te beïnvloeden opdat zij dat beeld van de ideale maatschappij ook gaat krijgen. Hebben nu maar genoeg mensen dat beeld in hun hoofd, zijn ze er ru ook maar van overtuigd, dat juist dát beeld van de ideale maatschappij de moeite waard is om voor te vechten, dan kan die ideale maatschappij een stuk werkelijkheid worden. Niet voor wat meer vrijheid, niet voor een paar centen meer, niet voor betere arbeidsvoorwaarden moet worden gevochten. Alleen de ideale maatschappij is de moeite waard om voor te vechten.

Het marxisme daarentegen gaat niet uit van idealen. Integendeel, het baseert zich op de werkelijkheid. Niet wat zou moeten gebeuren is het onderwerp van discussie en analyse der marxisten, doch wat er gebeurt. Een marxistische groepering (zoals bijv. "Daad en Gedachte") zoekt daarom geen volgelingen, die met haar willen vechten voor een ideale maatschappij, neen zij zoekt mensen die bereid zijn met haar te discussiëren over de maatschappelijke problemen, die met haar willen praten over de strijd van de arbeiders. Want marxisten zijn er zich van bewust, dat niet de organisatie, niet de groeperingen van idealisten, dat niet de politiek- en revolutionair bewust de stuwkracht zijn voor de strijd voor 'n andere en betere maatschappij, doch dat de mogelijkheid van de komst van het socialisme besloten ligt in de botsing der klassen, in de dagelijkse strijd van de arbeiders voor za-

ken, die hen direct raken. Ziedaar - zeer beknopt en zeer onvolledig - het verschil tussen libertair socialisme en marxisme. Ziedaar ook de overeenkomst van het libertair socialisme met de gehele oude arbeidersbeweging, met de sociaal-democratie, het bolsjewisme, de PSP en wat al niet meer. Zij allen immers gaan uit van het ideaal; zij allen menen, dat niet de dagelijkse strijd van de arbeiders, maar de strijd voor de ideale maatschappij bepalend is; dat het de politiek- en revolutionair bewustzijn zijn, die de arbeiders kunnen vertellen wat ze moeten doen en laten.

Gezien de overeenkomst tussen libertairen en werkelijke autoritair-socialisten is het dan ook niet verwonderlijk, dat die libertairen, die altijd zo afgeven op het "autoritaire" marxisme, zelf zo vaak autoritair handelen wanneer ze met de praktijk van de strijd te maken krijgen. Het is hierom niet verwonderlijk, omdat hij die meent, dat hij weet hoe de strijd voor de ideale maatschappij moet worden gevoerd, die meent, dat een bepaalde politiek- en revolutionair bewustzijn daarvoor nodig is, ook in de strijd de arbeiders wil zeggen wat ze moeten doen en laten. De arbeiders kunnen het immers niet, omdat het ideaal, het politiek- en revolutionair bewustzijn hen ontbreekt.

Wij zeggen heus niet te veel, wanneer we beweren, dat de libertairen zo vaak autoritair optreden, wanneer ze met de praktijk van de strijd te maken krijgen. Dat hun idealisme niet bestand blijkt te zijn tegen de werkelijkheid van alle dag. Zo was het de syndicalist Albert de Jong, die op een lezersconferentie van de A.S.P. - gehouden in 1953 in Krasnapolsky te Amsterdam - verklaarde, dat hij met zijn mond vol tanden had gestaan en geen antwoord had geweten op de vraag of het dan niet nodig was, dat men de democratische vrijheden verdedigde bij een eventuele aanval van een autoritaire staat, b.v. Rusland, een vraag die de Zweedse syndicalisten hem hadden gesteld. Hier stelde zich dus ook Albert de Jong achter het standpunt van de Zweedse syndicalisten, dat bij een eventuele aanval van een autoritaire staat de democratische vrijheden moesten worden verdedigd. Dus zoals in 't jaar 1914 de sociaal-democratie de godsvrede met de bourgeoisie aanvaardde ter meerdere glorie van een kapitalistische oorlog, zo stellen ook de Zweedse syndicalisten - en met hen Albert de Jong - zich op het standpunt van de godsvrede met de bourgeoisie bij een eventuele aanval van een autoritaire staat. Men begrijpe goed, dat zijn dezelfde idealisten, die menen de arbeiders de weg naar de ideale maatschappij te moeten wijzen.

Het was dezelfde Albert de Jong, die in november 1958 aan één onzer kameraden schreef:

"U verwacht alles van de spontane actie van het proletariaat, die ook wij toejuichen. Maar wij zijn ervan overtuigd, dat een georganiseerde arbeidersbeweging met eigen beginselen en traditie - als de Spaanse CNT - beter bestand is tegen bolsjewistische infiltratie dan 't b.v. de Russische raden-beweging is geweest."

Och arme, alsof niet iedereen, die ook maar iets over de Spaanse burgeroorlog heeft gelezen, weet, dat de libertairen in de Spaanse burgeroorlog niet alleen niet tegen de bolsjewisten waren opgewassen, maar dat ze zich zelfs met gebonden handen aan de bolsjewiki overleverden. Zo zaten de libertairen nog in de regering - eigenaardig toch, dat libertairen, die zo wars zijn van autoriteit toch deelnemen aan een regering, en wát voor een regering - toen op 3 mei 1937 de Guardia Civil met de PSUC (communisten en socialisten) een aanval deed op de door de arbeiders in het begin van de burgeroorlog in bezit genomen bedrijven. De bedoeling van de regering - en dus ook van de bolsjewiki en socialisten - was de arbeiders hun macht te ontnemen en hen te ontwapenen. Wie nu mocht menen, dat dit voor de leiders

van de CNT een reden was uit de regering en uit het provinciaal bestuur te treden en zich aan de zijde van de zich verzettende arbeiders te scharen, komt bedrogen uit. De leiders van de CNT streefden naar samenwerking met de door de bolsjewisten beheerste vakbeweging, de UGT. Bij een gewapend conflict nu tussen de arbeiders - veelal lid van de CNT - en de Guardia Civil en de bolsjewisten, zou de kloof tussen de CNT en de UGT breder worden en de begeerde samenwerking tussen die twee organisaties onmogelijk maken. Dus raadden de leiders de arbeiders aan weer aan het werk te gaan, dus zich te onderwerpen aan de Guardia Civil en de bolsjewiki. Hier bleek dus weer, dat de niet-idealistische arbeiders veel revolutionairder waren dan de idealistische leiders van de libertaire organisaties. De leiders van de CNT werden dan ook door de regering geprezen voor hun loyale houding tijdens de meidagen van 1937 in Barcelona. Hoe moet men nu mensen noemen, die meewerkten aan een regering - en door die regering geprezen werden -, die slechts één doel kende, n.l. het voorkomen van een sociale revolutie? We laten dat aan Albert de Jong en andere libertairen over. Hun loyale houding heeft hun echter weinig geholpen. Kort na de meidagen werden ze toch uit de regering gezet. Ja, ja, de Spaanse burgeroorlog heeft ons veel te vertellen omtrent de handelingen van de "vrijheidslievende", socialistische idealisten aldaar. Men leze er maar "Saluut aan Catalonië" van George Orwell en "Nacht over Spanje" van Souchy op na.

Ja, maar de grote tegenspeler van Marx in de Eerste Internationale, Michail Bakounin, zullen de libertairen ons tegenwerpen, de Russische rebel, die vertegenwoordigde toch wel het vrijheidslievende socialisme. Helaas, we moeten dat alweer tegenspreken. Zeker, we weten, dat er beweerd wordt dat Marx Bakounin ervan beschuldigd heeft een Russische spion te zijn. De waarheid van die bewering hebben we nooit kunnen achterhalen: Wel is zeker, dat - naar de verklaring van Bakounin - Marx aan hem heeft verklaard niets maar dan ook niets met die beschuldiging te maken te hebben en dat hij die laster zeer betreurde. Dat de beschuldiging is gelanceerd door de oude Liebknecht is vrijwel zeker. Natuurlijk is het niet om die bewering, dat wij moeten tegenspreken, dat Bakounin zo'n vrijheidslievende socialist was. Een dergelijke bewering achten wij volkomen uit de lucht gegrepen. Onze opvatting over Bakounin, dat hij niet zo vrijheidslievend en zo weinig autoritair was als men altijd wil doen geloven, hebben wij niet van al of niet gedane beweringen over hem. Die kunnen we gevoeglijk halen uit hetgeen hij geschreven heeft. En al was er veel wrijving en tegenstelling tussen Marx en Bakounin en al was dan Marx misschien niet zo'n gemakkelijk heerschap, niemand zal ons kunnen wijsmaken, dat Bakounin zich altijd zo edelmoedig gedroeg. Men leze slechts wat hij in het jaar 1869 schreef aan Herzen:

"Ik ontzag Marx en stak hem zelfs in de hoogte uit taktiek, uit persoonlijke politiek.... Wilde ik mij thans in een openlijke strijd met Marx storten, ik zou drie vierde der Internationale tegen mij hebben. Ik zou in het nadeel zijn en slechts de grond onder mijn voeten verliezen. Begin ik echter de strijd met een aanval op zijn troepen, dan krijg ik het merendeel op mijn hand en Marx zelf, in wie een grenzeloos gevoel voor leedvermaak over anderen steekt, zal zeer tevreden zijn, dat ik zijn vrienden te lijf ga en toetakel. Mocht ik mij hierin vergissen en ging hij ze beschermen, zo zou hij toch de eerste zijn, die een openlijke krijg begon; ik zou terugwijken en 'le beau rôle' hebben." (Zie "De Geschiedenis van het Socialisme" van Domela Nieuwenhuis, derde deel, blz. 77/8).

Men zal moeten toegeven, dat dit wel in strijd is met de rondborstige openhartigheid, die altijd aan Bakounin wordt toegeschreven. Maar goed, laten we afstappen van dat onverkwikkelijke geharrewar tussen Marx en Bakou-

nin. Tenslotte is het onze bedoeling aan te tonen, dat de grote idealist Michael Bakounin niet zo vrijheidslievend was als ons altijd wordt voorgesteld. Dat ook hij van mening was, dat het socialisme niet van onder op kon komen, maar van boven af. Ook was het zijn opvatting, dat de omverwerping van de kapitalistische maatschappij afhankelijk was van het optreden van de bewuste revolutionairen. Ja, zelfs ging hij zo ver, dat hij de vrijheid van het Russische volk afhankelijk stelde van de goede wil van Czar Alexander II. Zo schreef hij in de brochure "Romanoff, Poegatcheff of Pestel", die in 1862 uitkwam:

"Een verheven rol en taak zou het zijn voor de afstammeling der Romanoff's. Czar Alexander II kon de eerste Russische volks-Czar wezen. Het staat in zijn macht de Polen te bevrijden. Doch helaas, hij zeide hun slechts 't woord: 'geen dromerijen'. Het begin der regering van Alexander II was glansrijk: de bevrijdingswet voor de boeren van 19 februari 1861 was de schone inleiding. Doch hij voelde te Duits. Hij wilde de Petrinische staat slechts wat verwijden, wat ruimer maken. Hij had de grootste revolutie in Rusland kunnen doorvoeren, zonder een druppel bloeds te vergieten. Nog kan hij 't doen: nog zou hij 't volk kunnen bevrijden van de voorgedij der regering, der beambten, van de adel: nog kon hij zelfbestuur aan de gemeente geven. Daarvoor was slechts nodig een algemene Rijksdag, de Czar zou dan aan de spits van allen staan: dan behoefde hij niet bang voor het volk te wezen. Hij, de afstammeling van Michael Romanoff, hij, het symbool der éénheid in Rusland. Dan zou voor Rusland het tijdperk van gouden vrijheid aanbreken. Als de Czar echter in 1865 geen Rijksdag oproept zal er een onheil gebeuren: Dan wordt 't duidelijk dat de Czar de Duitser is...."

En enige regels verder:

"Volkomen op de verkeerde weg is echter de Czar. De regering had nog een pijl op haar boog, had nog een middel, te weten de nationale krijg tegen de Duitsers, in vereniging met Italië en Frankrijk te voeren. En dit ware geen ongeluk. Inderdaad: het is beter een oorlog te voeren, dan hun ten gevalle Polen te verworpen. Doch de Czar wil dat niet. Maar wat wilt gij dan voor de Slaven doen? Dat is de vraag. Wij kennen slechts één solutie. De crisis moet opgelost worden door een Algemene Rijksdag." (Zie Quack in "De Socialisten" in het hoofdstuk over Bakounin).

Zou men niet weten wie bovenstaande woorden had geschreven, men zou ervan overtuigd zijn, dat ze afkomstig waren van een autoriteits-minnaar. Want is het niet eigenaardig om van de man die bekend staat als de grote revolutionair, de man, die alles aan de vrijheid wilde opofferen, in bovengenoemde brochure te lezen:

"Hoe zal dit alles echter tot stand komen? Onder Romanoff, Pestel of Poegatcheff? Onder leiding van de Czar, of van de adel of van de mannen des volks? Liefst ware ons de leiding van een Romanoff: want lichter gaat alles zonder revolutie: maar de Czar wil niet...." (Onderstreping D & G).

Nu de Czar dus niet blijkt te willen, de Czar wiens leiding hij zo graag wil, nu verwacht men misschien dat Bakounin dan desnoods maar een beroep op het volk zal doen. Niets daarvan. Het volk speelt in zijn denken geen rol. Hij vervolgt dan:

"Dus moeten we wachten op een Poegatcheff of Pestel. Een Poegat-

cheff! gave de hemel dat hij dān Pestel's genie bezat! Een Pestel! maar dan moet hij een volksman zijn."

Trouwens uit alles blijkt, dat Michael Bakounin geen enkel vertrouwen in het volk had, doch alle vertrouwen stelde in de "grote mannen". Zo zegt hij in zijn "God en de Staat":

"Slechts weinigen behoren tot het ras der 'sterken', der 'geweldenaars'. Doch de 'sterken', die zich verzetten zelfs tegen het gezag der maatschappij, zijn dan ook de karakters die de waarachtige vrijheid van de mens veroveren, de vrijheid in en door de maatschappij. Hun opstand maakt de mens in de maatschappij volkomen vrij." (Zie Quack als voren).

Zeker lezer, wij zijn ons er zeer wel van bewust dat wij erg veel citeren. Maar hoe moeten wij anders een indruk krijgen van de opvattingen van Bakounin? Kan dat ergens anders uit dan uit zijn geschriften? En blijkt uit zijn geschriften, uit het door ons geciteerde niet, dat bij de "grote revolutionair" Michael Bakounin de vrijheid van bovenaf moest komen? Speelt in zijn denkbeelden "het volk" ook maar een enkele rol? Het moet of komen van de Czar, een Romanoff, of van de "sterke mannen", van de "geweldenaars". Ja, ja, over autoritair socialisme gesproken. En van Bakounin kan men niet zeggen, dat hij zijn opvattingen heeft herzien. Integendeel. Juist zijn optreden in de beweging van Lyon in september 1870 getuigt wel heel sterk van zijn autoritaire opvattingen. Er werd in september 1870 een "Comité du Salut de la France" gevormd. Begrijp echter goed, dit comité werd niet door het volk gekozen. Wel nee, de "grote mannen", de "geweldenaars" benoemden zichzelf tot comité. De opstand te Lyon mislukte echter, doch voor het geval ze zou zijn geslaagd had Bakounin al een manifest gereed, dat dan onmiddellijk zou zijn bekend gemaakt en de maatregelen, die het bekend maakte uitgevoerd. Aan het hoofd ervan stond "VERNIETJING" en het opschrift luidde "FRANSE REPUBLIEK", en daaronder "REVOLUTIONAIRE KOMMUNE VAN....." Zo had dus Bakounin reeds vóór de grote Franse steden op papier revolutionaire "communes" gereed vóór er van een werkelijke opstand sprake was. Dat was voor hem natuurlijk ook geen probleem, want die "revolutionaire communes" behoeften niet door het volk te worden gekozen. Dat was het werk van "de grote mannen". Het is ondoenlijk alle punten van dat manifest weer te geven. Wie er echter interesse voor heeft kan dat manifest vinden in "De geschiedenis van het socialisme" van Domela Nieuwenhuis en wel in het derde deel op de bladzijden 83/4/5/6/7. Ook in "De Socialisten" van Quack is het te vinden in het hoofdstuk over Bakounin. We willen echter niet nalaten voor onze lezers hier het eerste artikel van dat manifest te citeren, omdat het werkelijk onthullend is. Het luidt aldus:

ARTIKEL 1. De revolutionaire communes van Parijs, Lyon, Lille, Bordeaux, Nantes, enz. die op solidaire en eenvormige wijze de revolutionaire beweging ter onderwerping van de keizerlijke dwingelandij hebben voorbereid en geleid, verklaren dat zij haar taak slechts dan als afgedaan zullen beschouwen, wanneer zij de triomf der revolutie hebben verzekerd door toepassing der gelijkheidsbeginselen die zij belijden. Dienovereenkomstig verenigen zij zich op federatieve wijze, gedragen zij zich voorlopig autoritair en houden zij zich aan de navolgende voorschriften." (Onderstropping van B & G).

Men ziet het, niet het volk, niet de massa's, niet de arbeiders volbrengen de revolutie. Het zijn de "sterken", de "geweldenaars", die haar voorbereiden en leiden. En het zijn niet de arbeiders die bepalen wanneer de taak van de revolutionaire communes als afgedaan beschouwd kan worden, neen dat

bepalen de kommunes zelf. Tenslotte hebben ze zichzelf ook gekozen. En de massa, het volk, de arbeiders? Die zijn slechts gehoorzaamheid verschuldigd aan een zich "autoritair gedragende" kommune.

We zouden natuurlijk nog veel meer citaten en voorbeelden van Bakounin kunnen aanhalen. We menen echter dat we wel voldoende hebben aangetoond, dat Michael Bakounin, de Russische rebel, niet zo vrijheidslievend was als men ons altijd wil doen geloven. En dat de libertairen heus wel eens mochten ophouden Marx altijd als een autoritaire socialist voor te stellen. Wij menen, dat bij Marx geen citaten zullen zijn te vinden, die getuigen van zo een hoogmoed, van zo een miskenning van de acties der arbeiders als bij Bakounin. Heet het bij Marx, dat "de bevrijding der arbeiders slechts het werk der arbeiders zelve kan zijn", bij Bakounin daarentegen moet een Romanoff, de Czar het doen of zijn het "de sterken", de "geweldenaars", wier opstand de mens in de maatschappij volkomen vrij maakt".

Wij meenden dat dit alles nodig eens gezegd moest worden.

=====

GEORGANISEERDEN EN ONGEORGANISEERDEN

EEN VAN DE ALLERBELANGRIJKSTE vraagstukken in de vakbewegingswereld van vandaag is het probleem van de verhouding tussen de georganiseerden en de ongeorganiseerden. De zaak is in Nederland het afgelopen jaar aan de orde gesteld door de voorzitter van het Nederlandse Katholiek Vakverbond, de heer P.J. Mertens, die op het congres van de katholieke ambtenaren in Arnhem in uiterst voorzichtige termen en o zo behoedzaam pleitte voor overheidssubsidie voor bepaalde vakbondswerkzaamheden. Nadien is er vooral gepraat over een variant op zijn denkbeelden, waarbij niet de overheid, maar de werkgevers uitkeringen, hetzij aan de vakbonden, hetzij aan vakbondsleden zouden doen. Die variant was, enkele jaren eerder, ook al in België bestudeerd, waarbij gebleken was, dat er aan het denkbeeld wel allerlei haken en ogen zaten, maar dat de werkgevers het toch geenszins bij voorbaat als "iets krankzinnigs" van de hand wezen. Feitelijk is de situatie in ons land, waar de studie nog altijd niet is afgesloten, precies zo.

In "De Telegraaf" van 8 januari heeft Jacques Gans 't idee alleen al, dat de patroons een bijdrage zouden verstrekken in de contributies voor de vakbeweging "een mallotige aangelegenheid" genoemd. Kijkt men naar de gronden, waarop hij tot een dergelijke uitspraak komt en legt men die naast het uitvoerige memorandum, dat de directie van de AKU te Arnhem op 3 januari over dit probleem heeft uitgebracht, dan ziet men, dat er van "mallotigheid" geen sprake is, behalve dan in de argumentatie van de heer Gans.

Zeker, de directie van het grote Arnhemse bedrijf is er géén voorstander van om ondernemingsgeld te besteden voor het verschaffen van individuele voordelen aan vakbondsleden. Maar haar uiteenzettingen daaromtrent laten er geen enkele twijfel over bestaan, dat zij er volledig begrip voor aan de dag legt, wáárom het verlangen hiertoe bij de vakbonden zo sterk leeft. Gevolg geven aan dat verlangen - althans in de door de vakbonden gewenste vorm - wil zij (vooralsnog) niet, maar "dwaas" of "mallotig" acht zij het alderminst. Het is volstrekt geen geheim, dat de AKU-directie wat dat betreft in het geheel niet alleen staat. Over het verstrekken van gelden door de patroons aan de vakbonden of de vakbondsleden waren de betrokken partijen in ons land elkaar al een goed eind genaderd, toen door een "voortijdige"

publicatie in "Het Parool" een kink in de kabel ontstond, die een vlot verder gaan op deze weg onmogelijk maakte. Blijkbaar is het zo, dat men in de kringen van patroons en van managers wel gaarne "De Telegraaf" leest, doch in zaken van eigen praktijk toch de voorkeur geeft aan een zelfstandig (en wat gedegener) oordeel. Zo het Capitool van het kapitaal op een gegeven moment al door ganzen gered zou moeten worden, dan toch in ieder geval niet door één, die naar de naam van Jacques luistert.

Jacques Gans noemt "contributiebetalings voor de georganiseerden door de werkgevers" zoveel als "contributiegymnastiek" en hij voegt er aan toe, dat daardoor "de karikaturale figuur ontstaat dat de werkgevers de organisaties op de been moeten houden, die geroepen zijn hen te bestrijden." Men behoeft alleen deze woorden van Nederlands bekendste gans naast de uiteenzettingen van de AKU-directie te leggen, om terstond te beseffen, wát voor een "malloot" of hij wel is.

In het eerste deel van haar memorandum, waarvan de volledige gestencilde tekst voor ons ligt, gaat de AKU-directie uitvoerig in op de vraag, waarom of het probleem van georganiseerden en ongeorganiseerden thans pas zo'n belangrijke rol speelt. Waarom, zo vraagt zij zich af, bestond het nauwelijks in het verleden, toen er toch ook zowel georganiseerden als ongeorganiseerden waren en de laatsten óók - net als nu - "indirect profiteerden van de offers der georganiseerden en van het werk van de vakbeweging?"

Het antwoord van de AKU-directie is, dat het actueel worden van het probleem verklaard moet worden uit "de gewijzigde positie van de vakcentrales", iets, waarvan de heer Gans schijnbaar nooit gehoord heeft, maar waarvoor de AKU-directie een open oog heeft. Alinea's achtereen spreekt zij van de andere positie van de vakbeweging in een andere maatschappij (de managers-maatschappij) en alinea's achtereen zet zij uiteen hoe langzamerhand de vakbeweging en de patroons gemeenschappelijke taken en gemeenschappelijke belangen hebben gekregen. De directie van de AKU erkent daarbij (zij het met een kleine reserve) dat bij de arbeiders het gevoel ontstaan is, dat de vakbonden geen strijdbare en onafhankelijke partij meer zijn tegenover de werkgever. De AKU-directie gaat nog een stap verder. Zij legt er namelijk begrip voor aan de dag, dat juist onder deze omstandigheden het "probleem van de ongeorganiseerden" voor de vakbonden meer en meer is gaan klemmen. Het is een realiteit, zo stelt de AKU-directie, dat ongeorganiseerden soms tegen georganiseerden zeggen: "Betaal jij je contributie maar, wat er mag wordt toch in Den Haag uitgemaakt en wat er kan doet de werkgever zelf ook wel." Het "onbehagen", dat als gevolg van deze situatie bij hun leden heerst, dát heeft de vakcentrales ertoe gebracht - aldus het memorandum van de AKU-directie - bepaalde voordelen voor georganiseerden te vragen.

Goed, goed, zullen de ganzen wellicht snateren, maar als puntje bij paaltje komt, dan wil de AKU-directie die voordelen dan toch maar niet geven. Zo ligt het niet precies. Uit het memorandum blijkt héél duidelijk, dat de AKU-directie in principe (en ook practisch en concreet) wel degelijk aan georganiseerden bepaalde voordelen wil geven. Voor zover er sprake is van een geschil tussen AKU-directie en de bonden loopt dat - blijkens het memorandum - over een aantal technische details. Over de vorm en de aard van de voordelen bijvoorbeeld en ook over de vraag of die voordelen per bedrijfstak of per onderneming moeten worden geregeld dan wel op hoger niveau, in eens voor het gehele bedrijfsleven.

Wat in het memorandum niet besproken wordt, maar wat in deze kwestie naar onze mening toch ook in belangrijke mate meespeelt, dat is dit, dat de directies der ondernemingen (de AKU, zo goed als andere bedrijven) niet alleen met de georganiseerden, maar ook met de ongeorganiseerden te maken hebben, dat zij er mee geconfronteerd worden op nog andere wijze dan de vak-

beweging ermee geconfronteerd wordt.

Enerzijds ligt het zo, dat het kapitaal (of de managers) volkomen beseffen, dat de vakbeweging een voor het kapitalisme en de burgerlijke maatschappij gewoon niet meer weg te denken instituut is. Het argument, dat een florerende vakbeweging ook een bedrijfsbelang is, wordt door het managerdom als volledig juist erkend. Dat 't van betekenis is een "premie" op het vakbondslidmaatschap te verstrekken, betwisten zij niet. Maar anderzijds moeten zij ook hun ongeorganiseerde werknemers niet voor de schenen schoppen. Het probleem is, voor hen: hoe kunnen we de vakbeweging helpen, zonder ons het verwijt op de hals te halen, dat we de diverse groepen werknemers niet over één kam scheren.

Hoe meer de vakbeweging met de burgerlijke maatschappij en haar bedrijfsleven vergroeid raakt, des te minder aantrekkingskracht zal die vakbeweging op de arbeiders uitoefenen, des te groter het aantal ongeorganiseerden, des te groter de noodzaak de vakbeweging te helpen, maar des te groter ook de risico's op scheve gezichten bij 'n belangrijk en steeds belangrijker wordend aantal arbeiders. Hoe krachtiger de hulp aan de vakbeweging, hoe minder interesse van arbeiderskant voor diezelfde vakbeweging. De vraag, waar het bedrijfsleven - maar de vakbeweging zelf ook natuurlijk - mee worstelt is, of het middel niet erger is dan de kwaal, of het niet zal werken als een boemerang.

Natuurlijk is datgene, waarvan wij hier spreken, een tendens. Die tendens was bijvoorbeeld duidelijk zichtbaar in 1955 tijdens en terstond na de aprilstakingen van het Amsterdamse overheidspersoneel. Men bespeurde haar, o.a. - maar veel zwakker - ten tijde van de busstakingen van eind januari 1960. Op andere momenten is van deze tendens - vooral als gevolg van de nu eenmaal in arbeidershoofden vastgeroeste vakbondstraditie - niets of maar bitter weinig te bespeuren. Dat houdt natuurlijk niet in, dat onze beweringen omtrent de problemen, waarvoor de vakbeweging zich gesteld ziet, geen steek zouden houden. Ook een potentiële, ook een mogelijke boemerang werkt in het maatschappelijk leven als zodanig en de vraag of het brengen van voordelen aan georganiseerden geen tweesnijdend zwaard zal blijken, blijft er niet minder een vraag om.

Ook de vakbeweging, zeggen we, worstelt met die vraag. Vandaar dan ook dat de vakbeweging net zoveel belang had bij geheimhouding voor wat de onderhandelingen betreft, als het bedrijfsleven. Vandaar dat - het staat te lezen in het memorandum van de AKU-directie - de vakbeweging nog 't allermeest geschokt was, toen er wat van de besprekingen uitlekte en vandaar bijvoorbeeld ook, dat een van de leiders van de vakbond, waarmee de AKU te maken heeft, de AKU-directie met klem verzocht heeft aan al het overleg toch vooral niet teveel ruchtbaarheid te geven. Want de vakbeweging is wel de dienaar van de bestaande orde en zij wil wel graag haar betaálde dienaar worden, maar zij kan haar dienaarstaak toch alleen maar vervullen als de vakbondsmythe in schijn gehandhaafd blijft.

De kwestie waarmee we ons hier bezig houden is - voor de vakbonden en voor het bedrijfsleven - een tere kwestie. Onzorgvuldigheid kan - dat heeft de praktijk al bewezen - bijzonder nare konsekwenties hebben. De AKU weet er van mee te praten. Daar is het, rond het gevoerde overleg en als direct gevolg van het tijdelijk afbreken ervan, op een gegeven moment tot een staking gekomen. Een staking van het - in meerderheid wél georganiseerde-personeel, dat de voordelen voor vakbondsleden graag wilde genieten. Maar die staking was "wild". De fatsoenlijke vakbeweging, die fatsoenlijk om een "contra-prestatie" kwam vragen omdat ze zo betrouwbaar voor het kapitaal is, kon zich uiteraard niet achter die staking plaatsen. Groter ironie heeft de geschiedenis van de arbeidersstrijd nog nauwelijks laten zien.

S T O R M O P H O L L A N D S E R F

(Slot)

RUIM DRIEKWART eeuw geleden, zo hebben wij de vorige maal gezien (Daad en Gedachte, januari '66), kon de liberale bourgeoisie het zich nog veroorloven openlijk en zonder terughouding over het ornamentale oftewel symbolische karakter van het constitutionele koningschap te spreken. Maar wat zij toen nog kon, kan zij nu niet meer. Sinds de tachtiger jaren van de vorige eeuw heeft zij niet weinig aan fierheid ingeboet nadat zij serviel is moeten terugkeren tot het door haar zélf afgetakelde koningschap om dat vervolgens zo goed mogelijk weer op te kalefateren als 'n barricade tegen de (potentiële) macht van het proletariaat.

Hier ligt - tussen haakjes - de reden, dat onze liberale monarchisten, behept met een schuldcomplex en een kwaad geweten, niet met een crisis van de monarchie geconfronteerd kunnen worden, zonder dat zij meteen het proletarisch spook zien opdoemen. Vandaar dat een liberaal als de heer Van Riel, in zijn schrik om wat hij zag gebeuren, onbewust het geheim van de huidige liberale verbondenheid met de monarchie prijsgaf door eensklaps en schijnbaar zonder noodzaak te fulmineren tegen "het intellectuele proletariaat."

De heer Van Riel heeft die woorden later verzacht, zoals de heer Nederhorst, de fractieleider van de Partij van de Arbeid, publiekelijk bepaalde passages uit zijn beruchte brief verzacht heeft. Van dat schrijven heeft drs. Nederhorst tenslotte alléén gehandhaafd, dat het bétér zou zijn om vóór de Toestemmingswet te stemmen, dan een "koningskwestie" te doen ontstaan, "die voor het goed functioneren van onze democratische instellingen funest zou zijn." En ziedaar dan een voorbeeld van wat wij de vorige maal het ogen sluiten voor de werkelijkheid genoemd hebben. Immers de "koningskwestie", die de heer Nederhorst en de meerderheid van zijn fractie zeiden te willen voorkómen, wás er natuurlijk al lang.

Overigens was het optreden van de heer Nederhorst er tevens nóg weer een voorbeeld van, hoezeer de werkelijkheid ook op haar kop gezet werd. Uit zijn opmerkingen immers zou men de indruk krijgen, dat de (burgerlijk) democratische instellingen aan de constitutionele monarchie te danken zijn, terwijl in werkelijkheid de constitutionele monarchie het aanzien dankt aan de burgerlijke democratie, die op haar beurt weer het product was der kapitalistische verhoudingen.

Stap voor stap door die burgerlijke democratie en het opkomend kapitalisme beroofd van zijn oorspronkelijke betekenis, zijn vroegere macht, zijn aanzien en zijn glorie, bleef er van het koningschap na eeuwenlange worsteling tenslotte niets anders over dan dit, dat het ornament, dat het symbool was. Toen door de voortgaande maatschappelijke ontwikkeling ook dat ornament zijn betekenis als ornament begon te verliezen, toen met andere woorden de allerlaatste glans van het koningschap begon te verbleken en datgene wat er nog van restte ook ontluisterd werd, toen ontkende men in het parlement - zowel op de banken der politieke partijen als achter de regeringstafel bij monde van minister-president Cals - dat het koningschap zo iets als een symbool zou zijn. En niemand, letterlijk niemand, was er, die zich in de tempel van het kapitaal van zijn bank verhief om de sprekers het masker af te rukken en uit de doeken te doen, waaróm zij een dergelijke comedie opvoerden. Daarmee werd dan iets bevestigd, wat wij in de dagen der Irene-crisis schreven, namelijk, dat het parlement de slechtst denkbare plaats is om over het wezen van de monarchie te spreken.

Buiten dat parlement overigens was de situatie wel iets, maar niet zo

heel veel beter. Zeker, er is daar openlijk gesproken over de huichelachtigheid en de onoprechtheid van bijvoorbeeld de christelijk-historische en de katholieke woordvoerder en er is op gewezen, dat de houding van de P.v.d.A. welbeschouwd alleen maar konsekwent was (men zie bijvoorbeeld "Vrij Nederland" van 13 november '65). Maar er is niet gezegd, waarom de kerkelijke partijen moesten huichelen en waarom de PvdA noodwendigerwijze monarchaal moest zijn. Men heeft tegenstrijdigheden gesignaleerd en ontwikkelingslijnen doorgetrokken, maar men heeft de achtergrond daarvan verborgen gehouden achter, ja waar achter anders dan een burgerlijke visie!

Bezien wij, na reeds vluchtig de positie der liberalen te hebben geschetst, die der andere partijen nader. Over de kerkelijke kunnen wij kort zijn. Zij verdringen tegen het einde van de 19e en het begin van de 20ste eeuw de liberalen van het roer van de staat. Zij hebben het alsdan niet meer nodig eventueel samen met de door Thorbecke's erfgenamen gekortwiekte monarch front te maken tegen hun liberale concurrenten. Waarom zouden zij? Tenslotte hebben zij, wat haar overigens ook van die liberalen moge scheiden, haar klassebasis met hen gemeen. Of zij er voordien wel eens van gedroomd hebben het rad der geschiedenis terug te draaien en opnieuw een situatie te creëren, waarin de liberale macht wederom geringer, die van de koning weer groter zou zijn, waarbij dan de confessionelen zich zouden kunnen koesteren in zijn sympathie, is twijfelachtig. Dat zij er, eenmaal in het politieke zadel, niet over gepeinsd hebben is zeker. Dat niettemin ook zij, kerkelijk naar de vorm, maar even burgerlijk als de liberalen, wat de inhoud betreft, hebben meegedaan aan het oppoetsen van de vorstelijke mythe of- schoon dat weinig strookte met de f e i t e l i j k e burgerlijke macht, heeft dezelfde oorzaak als bij haar liberale tegenstanders van weleer. De vrees voor het proletariaat hebben beiden met elkaar gemeen.

Wat de P.v.d.A. betreft: zij is - in zekere zin - de geestelijke erfgenamen van een stroming, waartoe ook eens een Domela Nieuwenhuis behoorde, die wegens majesteitsschennis werd veroordeeld. Hij, zijn engere geestverwanten en ook zij, die later in de SDAP hun politiek tehuis vonden, keerden zich tegen de monarchie. Maar zij deden dat als lieden met een maatschappelijk ideaal en voor zover dat ideaal, als alle idealen, een maatschappelijke voedingsbodem had, moet die gezocht worden in de politieke ontrecting der arbeiders binnen het raam der burgerlijke maatschappij, tegen welke ontrecting de toenmalige sociaaldemocratie een politieke strijd voerde. Naarmate, door de kapitalistische ontwikkeling zelf, die politieke ontrecting opgeheven werd, in die mate ook hield de (Nederlandse) sociaaldemocratie op republikeins te zijn en werd zij monarchaal.

Sinds die verandering inzette - voor de eerste wereldoorlog al - hebben haar leden zich niet meer schuldig gemaakt aan het misdrijf van "majesteitsschennis", waarvoor Domela "zakjes moest plakken" en in een veel verder verleden, in Frankrijk, in 1757, Robert François Damiens met paarden is geviorendeeld. Als straf echter voor die, gezien hun integratie in de burgerlijke samenleving, volstrekt logische, Nederlands burgerlijke braafheid, zijn thans de erfgenamen der SDAP in tweeën gedeeld.

Met die tweedeling bedoelen we n i e t het feit, dat Frans Goedhart en vier andere leden der PvdA-fractie tegen de Toestemmingswet gestemd hebben. Hij was (en zij waren, mag men aannemen) evenmin als de rest hunner fractie bepaald n i e t tegen de monarchie. Goedhart zei weliswaar, dat "de republiek ongetwijfeld voordelen kan bieden, die de monarchie mist", maar hij schaarde zich niettemin om praktische redenen achter de laatste. Het was "als praktisch monarchist", dat hij betoogde, dat het wetsontwerp bijdroeg "tot vervreemding tussen het koninklijk huis, het volk en het kabinet". In dezelfde kwaliteit van "praktisch monarchist" verklaarde Goedhart,

dat wanneer Beatrix haar moeder niet zou kunnen opvolgen "wij in prinses Margriet een uitstekend alternatief hebben". Goedhart zei niet (wat in de dagen der Irene-crisis door de nu zwijgende ds. Buskes wél gezegd was): de tijd van het vorstelijk sprookje is voorbij; wat Goedhart zei kwam hierop neer, dat Claus als echtgenoot der toekomstige koningin een ontluistering zou betekenen van het vorstelijk sprookje.

Dat het vorstelijk sprookje uit de tijd is werd en wordt, in en buiten de Kamer, zowel tijdens als vóór de Claus-crisis, ja zelfs al vóór de Irene-crisis, gezegd door Lankhorst en de zijnen van de P.S.P. D e z e erfgenamen der vroegere SDAP zijn republikeins en ziedaar dan de twee-deling, waarvan wij spraken.

Vraagt men ons of de republikeinse gezindheid van de PSP een restant is van de vroegere republikeinse gezindheid der sociaal-democratie, dan zijn wij geneigd die vraag ontkennend te beantwoorden. Zeker, ook Lankhorst c.s. keren zich, als eens Domela Nieuwenhuis, tegen de monarchie, omdat zij lieden met een bepaald maatschappelijk (of politiek) "ideaal" zijn, niet als representanten van de arbeiders, die naar het wezen der zaak de natuurlijke vijanden der burgerlijke samenleving vormen. Maar dat is dan ook de enige overeenkomst, die alleen schijnbaar slechts nog groter is. Het "ideaal" van de PSP heeft - bij alle uiterlijke overeenkomst - zo weinig te maken met het "ideaal" van de Sociaal Democratische Bond of van de SDAP uit haar geboortetijd als de samenleving van nu trekken gemeen heeft met de samenleving van destijds. Niet uit het verleden stammen de republikeinse opvattingen der PSP, maar uit het heden, waarmee zij, zij het op andere wijze, niet minder nauw verbonden is als de PvdA.

Het conflict tussen de "socialistische idealisten" uit het begin van deze eeuw en de monarchie sproot daaruit voort, dat de monarchie toentertijd precies beantwoordde aan de behoeften van een economisch en politiek nog niet tot volle kapitalistische wasdom gekomen samenleving. Het conflict tussen de PSP en de monarchie nu spruit daaruit voort, dat de samenleving aan de monarchie voortdurend minder behoefte heeft.

De P.v.d.A., nauw verweven met tal van instellingen en organen der huidige maatschappij, is in het kapitalisme van vandaag de draagster van de ordeningsgedachte, de pleitbezorgster van het staatskapitalisme zo men wil, maar dat binnen nauwe grenzen en alleen voor zover de ordening onder de gegeven verhoudingen en omstandigheden een noodzakelijkheid is en derhalve ook te realiseren valt.

De PSP, vat vol tegenstrijdigheden en vage doelstellingen, maar niet gevangen in de kluisters van een praktijk die haar aan banden legt, brengt in bepaalde opzichten duidelijker, dat wil zeggen abstracter, dát naar voren, wat zich steeds scherper aftekent als de omtrek van de managersmaatschappij, die de efficiency en de zakelijkheid harer bedrijfsvoering ook verwezenlijkt wil zien in haar politieke organisatie.

Wat tenslotte de Nederlandse bolsjewiki betreft: zij nemen een half-slachtige houding aan, omdat zij zich typisch bewegen in het grensgebied, dat daar ligt tussen het kapitalisme van vandaag, dat bezig is zich naar de managersmaatschappij te ontwikkelen en het kapitalisme van morgen, waarin die managersmaatschappij volledig werkelijkheid zal zijn geworden.

Enerzijds hebben zij, de bolsjewieken, vanwege het feit, dat het staatskapitalisme, dat zich (in zijn Russische vorm) in hun opvattingen weerspiegelt tenslotte vóór alles kapitalisme is, de neiging zich niet minder dan de sociaaldemocraten van het slag der PvdA met de bestaande samenleving te identificeren. Vandaar hun nadrukkelijke verzekering, dat zij monarchaal zijn.

Anderzijds is de Russische managersmaatschappij, die hun ideaal vormt, zozeer een managersmaatschappij, dat hun de verwantschap met een stroming gelijk b.v. de PSP, die al dan niet bewust kritisch staat tegenover de poespas uit het liberaal-kapitalistisch verleden, geenszins kan ontgaan. Vandaar hun stem-onthouding toen de Toestemmingswet, waar omheen zich de monarchale crisis kristalliseerde, in het parlement aan de orde werd gesteld.

Wat men ook van die halfslachtige houding der bolsjewieken beweren kan, tot de ontluistering der vorstelijke mythe strekt zij zeker niet, wél tot de ontluistering van die, volgens welke het bolsjewisme zoites zou zijn als een proletarische beweging.

Wanneer wij dit zo neerschrijven, dan bedoelen wij geenszins te beweren, dat de strijd tegen het constitutionele koningschap typisch een taak zou zijn voor de arbeidersbeweging oftewel de beweging der arbeiders.

De arbeiders voeren als klasse een sociale strijd, die noch de resultante is van het (politiek) bewustzijn een bepaalde taak te hebben, noch de resultante van het een of ander maatschappelijk ideaal. De strijd van de arbeiders spruit voort uit hun positie in de samenleving. Wat zij bij het voeren daarvan in hun hoofd hebben, dat is geenszins de historische uitkomst van hun worsteling, maar dat zijn hun noden van dit ogenblik. De problemen waarvoor zich de burgerlijke samenleving gesteld ziet, laten de arbeiders als klasse onberoerd. Tot die problemen behoort óók de vraag of bij de gegeven ontwikkeling der sociaal-economische verhoudingen voor de op loonarbeid berustende maatschappij de constitutionele monarchie dan wel de republiek de geëigendste staatsvorm is. Dat is een zorg voor de heersenden, voor de exploitanten van menselijke arbeidskracht, niet voor de geëxploiteerden.

In het verleden is dat anders geweest. Toen de Nederlandse arbeiders in de kapitalistische monarchie hun politieke rechten nog niet verkregen hadden, stonden de partijen, die daarvoor ijverden uiteraard vijandig tegenover die monarchie, al mochten de meeste arbeiders zelf zich daaraan nog zo zeer vergapen. Het ontbreken van p o l i t i e k e rechten voor de arbeidersklasse echter is een voorbije situatie. En ook al is het veelal regel gebleven, dat men zich ook in arbeidersmilieu's aan het koningschap vergaapt, een verandering heeft zich niettemin voltrokken. Zij bestaat echter niet daarin, dat de politieke rechten, die de heersende klasse ook het proletariaat verleende tot gevolg hadden, dat het politieke gebouw van de bourgeoisie in het algemeen en het koningschap in het bijzonder nu positieve betekenis kreeg voor de arbeiders. Op hetzelfde moment, dat de politieke tegenstellingen min of meer werden opgeheven zette met de ontplooiing van het kapitaal en de modernisering van de samenleving een ontwikkeling in, die de w e z e n l i j k e tegenstelling tussen de arbeiders en de heersenden pas goed op het eerste plan bracht. De maatschappelijke conflicten kregen een scherpste, die zij voordien niet bezeten hadden. Daarbij verloor de republiek als alternatief van de monarchie voor de loonarbeidersklasse elk belang. Niet langer de politieke vormen waren voor hen van betekenis, doch slechts nog het sociale karakter, de maatschappelijke inhoud.

Verstaat men onder het socialisme datgene, waartoe de klassenstrijd van de arbeiders als resultaat moet leiden, dan gaat het socialisme boven de republiek uit. De strijd van de arbeiders mondt uit in de radenrepubliek. Verstaat men iets anders onder socialisme, bijvoorbeeld een complex van politieke idealen, waarvan o.a. de republiek deel uitmaakt, dan heeft dat niets meer met de strijd van de arbeiders te maken, maar alles natuurlijk met bepaalde ontwikkelingen binnen het kader der kapitalistische samenleving.

=====